

Herolden

September 2007

Årgang 11 Nummer 3

Udgivet af: Vennekredsen

Bornholms Middelaldercenter

Stangevej 1

3760 Gudhjem.

Tlf. 56 49 83 19

Info@bornholmsmiddelaldercenter.dk

www.bornholmsmiddelaldercenter.dk

Redaktion:

Pia Girotti 56 49 83 63

Bjørn Ørding-Thomsen 56 47 01 12

Ole Boyer Pedersen 56 49 81 41

Ansvarshavende:

Niels Erik Rasmusen 56 49 83 19

Indlæg til Herolden:

herolden@bornholmsmiddelaldercenter.dk

Herolden udkommer 4 gange om året.

1/3, 1/6, 1/9 og 1/12

Deadline den 15. i måneden før
udgivelsen.

Oplag ca. 350

Indhold

- 3 Tak for denne gang
- 4 Syngepiger på markedet
- 8 Endelig kom den: Guidebogen
- 9 Pluk fra en dagbog
- 20 Brændenælder brænder ikke igennem
- 23 Nyt fra lavene
- 24 Billeder fra Markedet

Intet nyt fra Centret

På grund af travlhed i Centret har det ikke været muligt at få vores sædvanlige "Nyt fra Centret"-artikel til dette nummer.

Se nyheder og pressemeddelelser på
[/www.bornholmsmiddelaldercenter.dk/](http://www.bornholmsmiddelaldercenter.dk/)

Frisko Is Bornholm

Ved Lunden 8
3700 Rønne
Telefon: 56 95 11 22
Telefax: 56 95 97 22
Mobil: 21 42 21 23
www.frisko.dk

Tak for denne gang

Af Lene Halskov Hansen

Tak for denne gang til alle jeg kender og har mødt gennem årene her på Bornholms Middelaldercenter.

Jeg har sagt min stilling op som researchmedarbejder pr. 30. september, da jeg har fået fondspende til et forskningsprojekt om ballader og kædedans i Danmark. Projektet strækker sig over små to år og vil munde ud i en bog med tilhørende cd.

Projektet har til formål at udfylde to "huller" i dansk balladeforskning. At danske ballader har været *sunget* og *danset* omtales stort set altid i fag- og undervisningslitteraturen som to grundliggende aspekter ved balladen. Men emnerne uddybes ikke.

Jeg vil derfor samle og gennemgå en række kilder fra middelalderen og frem til begyndelsen af 1900-tallet, der kan belyse den danske kædedanstradition. Og jeg vil nå frem til at beskrive de særlige normer og regler for traditionel syngemåde ved at tage udgangspunkt i 1800-1900-tallets balladesangere. Hvordan synger de, og hvorfor synger de som de gør?

Jeg ønsker jer alle god vind og stor fornøjelse frem over.

Kærlig hilsen

Lene Halskov Hansen

Dagli' Brugsen

ØSTERLARS

Åbent alle ugens dage Posthus - Benzin - Apotek - Tips - Lotto Tlf.56498005

Syngepiger på markedet

Af Jette Overlund

Der løb en budstikke, om at balladelavet ville mødes om aftenen, silde ved gøglernes sted. Her var vi nogle koner og unge fruer, der gerne ville synge og danse lidt for andres og især vor egen skyld.

Jeg må vel hellere bekende hvem disse gode kvindfolk er: Britta Poulsdatter, Hanna Ras, Henrietta Pedersdatter, Lone Svend Olesdatter, Fru Louise Martins, Fru Nanna og Ester Ottosdatter.

Det lidt, jeg ved om dem, kan jeg da også fortælle her;

Britta Poulsdatter kan lidt af hvert; hun er en hjælpsom kone, hvad enten du er syg, eller du har svært ved at klare dagen og vejen. Hun brygger en drik til mænd, der er blevet lidt slatne, og til kvinder, der er blevet lidt for højt-råbende. Hun mixer velduftende cremer, og hun mødes med andre, som har de samme helbredende evner. Hun bor langt ude på landet, og hendes mand, Peter Lund, er en berømt træsnitter, der er kendt viden om - også udenfor Borringholm.

Hanne Ras sang i vilden sky, da hun rejste fra Sct. Clemens her for et par år

siden, siden dengang har hun sammen med mange andre unge mennesker drømt en drøm om silke og det fineste pelstøj. Hun ses sammen med johan- niter, bueskytter og andre øldrukkere. Hanne synger højt og flot og kan sætte stemningen i vejret og festen i gang. Ved belejringen sås hun som portvagt både ved nordre og søndre port, hvor hun tugtede kroens folk, når de ikke kunne forstå at blive indendørs. En belejring er altså en belejring. SLUT!!

Ester Ottosdatter sørger for, at vi får slagtet og parteret vores Dexter kører på bedste måde, således at vi kan få saltet, tørret og røget kød til Jul og Påske.

Hun elsker de åbne vidder, at kunne se ud over landskabet, der bugter og breder sig. Hun fryder sig, når hun hører åens rislen, vindens susen, fuglenes skrig og dyrenes trippen. At se hvordan klippen bryder frem af jorden, Boringholm er et skønt sted at være.

Henrietta Pedersdatter, ja, hvad skal jeg sige. Jeg tror, at hun på et tidspunkt har været en svensk præsts frille, nå ja, så fik hun det vel, som hun ville. Nu bor hun sammen med en jyllænder, ude ved kysten. Han kom rejsende hertil engang i den grå fortid. Der er noget mystisk ved ham, for han ses indimellem sammen med bønder, stormænd og handelsfolk, når de mødes ved øens tingsteder. Det siges, at han er af en stor bondeslægt fra Jylland, men han ejer kun to små huse her på øen.

Sammen har de et par døtre, der bærer perlekæder, når de går til dans. Henrietta går til hånd både i kirke og kro, altid er hun på farten og altid med en halvkvædet vise på læben, nok om hende.

Købmand Jørgen Kjeldsøn, har en proper madamme; Lone Svendsdatter, der kommer fra Ohlsgård i Sct. Clemens. Hun er rask med alt både spinding, vævning og syning, men især er det hendes perlestikning og broderier, som folk kommer rejsende langvejsfra for at købe. Hun er så berømt, at stormandsfruen har betinget sig, at Lone Svendsdatter kommer et par gange om ugen for stikke perler og brodere, før hun tager arbejde for andre.

Når hun så sidder ved ilden i stormandsgården, så går munden lige så rapt som hænderne, og her bliver der fortalt og sunget om folk og hændelser på Bornholm, om gale brudgomme og vilde kvinder, men også om hendes tid i Frankeriget, hvor hun lærte sit håndværk.

For mig lyder det nærmest, som om hun har rejst tværs igennem Europa på 100 måder, der findes ikke den rejsevej, som hun ikke har prøvet. Hun har sejlet med skibene til Lybæk og Polen som købmandsfrue, men i sin ungdom har hun redet og kørt alle slags heste og hestekøretøjer over bakke og dal, hun har fløjet af sted, men langt har hun jo også rejst. Men da hun fortalte om dengang, hun var på havsens bund, var vi flere der ikke troede vores egne ører, her så hun sømunke, søharer og vandheste, så det er altså rigtig: at alle dyr, som findes på jorden, også findes både i luften og i havet. Ja det er utroligt, hvad man kan opleve, når man rejser.

Den unge frue Nanna Ohlesdatter er også fra Sct Clements (er vi ikke alle det, når det kommer til stykket, jeg kommer fra Bolleris) Hendes forældre

holder af den gamle tid, hvor kæmper kastede med ler og sten, hvor de satte bauta og begravede krukke med rige skatte i højene. Derfor har de valgt dette gode navn, Nanna, som betyder MODIG på oldnordisk. Hun har trolovet sig til giftermål med Herr Lukas, og er allerede flyttet hjemmefra. Da hun skulle flytte med sin tøjkeste og andet habengut, syntes hun det gik for langsomt, og derfor tog hun tømmerne i sin egen hånd, hun styrede hestevognen hele vejen til Rothna, og efter sigende gik det så godt, at hun nu beder Herr Lukas om at få sin egen hestevogn.

Ak ja, de unge nu om dage er sandelig ikke tabt bag af en vogn.

Den unge frue Louise Martins har øje for balancer. Hvad skal det nu betyde?

Hun tager sig af slægtens syge og våger gerne over dem hele natten igennem. Vi har jo ved belejringen set soldaternes bartskeer, der bruger åreladning som middel imod alt lige fra sårskader til forkølelse. Den unge fru Louise er ikke enig med dem deri. Bliver en slagen ridder kørt til Louises hus i Rothna, bliver han venligt og bestemt lagt i stræk og behandlet med urteudtræk og varm rødvin. Hvis man er så uheldig, at Louise ikke er i sit hus, kan man komme til at vente, Doktor medicus på Hammershus er jo kun for stormænd og kirkens øverste.

Det var lidt om dem, der synger og danser før, under og efter markedet. Det er utallige år siden, vi startede med at danse, vi er glade amatører, og vi gør det kun så godt, som vi kan.

Vi takker dem, der har hjulpet os i gang: Kisser forsøger at hjælpe os, når vi har glemt et trin eller to, og vi synger gladelig bornholmske sange på vores egen facon.

Lene fra Halskov kom sjællant forbi, men hun fik sat os i gang med dansen, Adelheide, der slog på tromme for os, men som nu er rejst til et helligt land, hvor der vokser æblesiner og flyder med honning, husker vi også med glæde. Josefine fra Siegrist og hendes moder, der har slået sig på fiskehandel, moderen altså, ikke datteren, Hanne fra Melsted har sørget for, at leret ikke var hverken for vådt eller tørt, og Anna Poulsdatter, der er gået i kloster, altså som lægsøster på biblioteket, har også holdt vores fødderne i gang.

Fru Sofie fra Smørenge har været os en god støtte igennem tørken sidste år. Hun sørgede for, at vi ikke glemte, hvem vi var.

Folk fra Nordlandet og folk fra Sydlandet har igennem tiderne sørget for, at vi fik sunget en sang, og tak for det!

Ved markedet i det herrens år 2007 mødtes vi ved gildeshuset og ved gøglernes sted.

Om dagen på markedet i det herrens år 2007 var der unge piger ved ølteltet, som dansede af sted, og ved middagstid sørgede dukkefolk og Maria Piils flok for en dans ved majstangen. Om eftermiddagen dansede kroens folk på stormandsgården, dem, der kunne holde sig på benene, altså! Vi dansede på trods af belejring, og hvis vi kunne finde musikken.

Hvad fremtiden bringer ved kun Gud, vi arbejder på et par sange og danse, som vi vil optræde med til høsten i Sct. Clemens af alle steder.

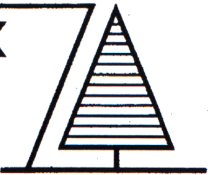
Åbent mandag-fredag kl. 8.30 - 17.00

Bjarno Kalf Hansen ApS
V/aut. El-installatør Thomas Frigaard
Godthåbsvej 45 · 3751 Østermarie
Telefon 5647 0357
Mail: info@bjarno.dk
www.bjarno.dk

Professionel El · Smørumhøje

ØSTERLARS SAVVÆRK
Hans-Henrik Kofoed
Stavsdalvej 21 · 3760 Gudhjem · Tlf. 56 49 80 19
Fax. 56 49 80 47

Endelig kom den: Guidebogen

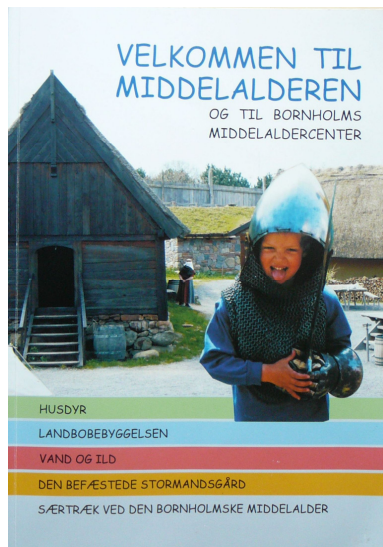
Af Bjørn Ørding-Thomsen

Så har Lene Halskov gjort det igen: Den længe ventede guidebog til Bornholms Middelaldercenter er kommet – og den har været værd at vente på.

Guidebogen er en guide både til Centret og til middelalderen – skrevet i et afslappet sprog, så den er indbydende for både unge og gamle med eller uden speciel interesse for middelalderen.

Det har indtil nu været et problem for besøgende, der ikke deltog i en guidet tur, at få information om alt det, Centret rummer. Man er gået rundt ”i middelalderen” og set en masse, der ser spændende ud; men det har ikke været let at få kendskab til baggrunden – der er jo (med god grund) ingen forklarende plancher. De frustrationer er nu fortid.

Bogen er utraditionelt opbygget med kapitler med udgangspunkt i ”Husdyr” og ”Vand og ild” sammen med kapitler om landbobebyggelsen og om stormandsgården. Det giver en uformel tilgang til de mange faktuelle oplysninger, bogen vrirmler med. Sammen med det letflydende sprog, der ikke mangler pudsige formuleringer (”grise snøfledt rundt i møddinger ...”), gør det bogen morsom at læse, uden det på nogen måde er gået ud over sagligheden.

Et afsluttende kapitel om ”Særtræk ved den bornholmske middelalder” er mere traditionelt skrevet med en lang række faktuelle oplysninger, der giver værdifuld baggrundsinformation.

Den opmærksomme læser har sikkert opdaget, at jeg er begejstret for bogen – og det tror jeg også, at I bliver, når I læser den.

**Velkommen til middelalderen
og til Bornholms Middelalder-
center. Tekst af Lene Halskov
Hansen.**

Pluk fra en dagbog

Af Gert Andersen

31. maj 2007. Arbejdsuge i Sct. Sebastian

Dagen startede med en skål for nogle gode arbejdsdage. De tre næste dage var nemlig afsat til at lave redskaber, som vi skal have med til Middelaldermarkedet på Bornholm.

Svend og jeg gik i gang med at lave en snittebænk, og Ulv tog fat på at lave en bærebør, men i øvrigt hjalp vi alle, hvor der var brug for en ekstra hånd. Alt blev lavet af skovens materialer, det vil sige at der ikke var noget forarbejdet træ, det gjorde vi selv.

Vi havde en hyggelig dag, med megen snak, god frokost og en masse kaffepauser.

Dagen efter fortsatte vi med snittebænken, der var mange ting der skulle vendes og drejes, vi skulle jo også finde uf af, hvordan den fungerede. Efter kaffen om eftermiddagen fik vi boret de sidste huller og samlet bæstet.

Ulv har gået og lavet besnøringer på bærebøren, den er ikke helt færdig endnu, den skal gøres færdig på Bornholm.

Sidste dag var afsat til at lave et transportabelt vindskjul, hvor man kan sidde og arbejde, eller holde milevagt, ja, kvinderne kan endog sidde og småpludre, samtidig med at de laver håndarbejde. Skjulet blev samlet af forhåndenværende materialer, som Ulv havde.

Det blev samlet på sådan en måde at det er let at flytte rundt med og hurtigt at stille op.

Tre dage hvor vi fik meget fra hånden, selv om vi havde mange stunder, hvor vi fik vendt en række problemer og ikke mindst hyggede os i hinandens selskab.

7-8. juli 2007. Forberedelser før rejsen til Bornholm

I dag har vi været ude hos Karen og Ulv for at hjælpe med de sidste forberedelser inden rejsen til Bornholm.

Der var en del kogegrej, der skulle bringes i orden, samt noget værktøj, der skulle ses efter og repareres.

Åke og Per (Karens bror) rejste et vindskjul, hvor der kunne tændes kogeblæs.

Hasse og jeg gennemgik og reparerede værktøj, sammen med Ulv.

Jeg fik også forhåndsskåret noget materiale, som vi skal lave en snittebænk af på Bornholm.

Lena, som skal være kogerske på Bornholm, lavede maden, som var pølser, kålrabi og pastinak, over bål sammen med de andre fruer.

I går fik jeg en skede af Ulv, til min store kniv, men der manglede den indvendige træskede. Ved at gennemskære noget vandfast krydsfiner, fik jeg lavet en brugbar skede.

Ulv kom med trækul, store søm, som jeg skal bruge i morgen, hvor jeg vil øve mig i at smede spidser til armbrøster.

Til sidst skulle jeg slibe en økse, som jeg fik med hjem i går, den hedder en tjäckel på svensk, den er beregnet til at udhule træ med.

14. juli 2007. Pakke traileren med grej

Om formiddagen kørte jeg ud til Ulv og Karen, hvor vi skulle pakke trailerne. På min skulle der være de to store telte og snittebænken, samt den påbegyndte drejebænk.

Det var klaret i løbet af et par timer. Vi fik også skilt vores vindskyd ad og lagt på Ulvs trailer.

15. juli 2007. Af sted til Middelaldermarked

Fra morgenstunden var der fuld fart i pakkeriet, for alt i verdenen skulle vi huske alt vores middelaldergrej.

Efter at vi havde spist og pakket alt kørte vi over til Ulv og Karen, hvor jeg hængte den pakkede trailer på.

Karens computer var smadret af tordenvejret i går aftes, så den stod på storm.

Ved tretiden var vi klar til at køre.

Vi havde god tid, så det gik stille og roligt, vi fik benzin på i Osby, og derefter fortsatte vi stille og roligt. Vi havde et enkelt kaffehvil, inden vi kom til Ystad og færgen.

Vi kom vel om bord og fik et bord, sammen med nogle andre fra foreningen. Vi fik et godt måltid mad og en snak om hvordan de næste par uger skulle forløbe.

Vi var i Rønne klokken halv elleve og kørte derefter direkte til lejren.

Jeg hængte traileren af og vi fortsatte til Pia og Niels, hvor vi skulle bo, godt vi har en GPS, for de var godt nok gemt godt af vejen inde i en skov.

Vi fik en snak over en øl og skred til køjs klokken 1.00

16. juli 2007. Etablere lejren

Jeg var oppe klokken seks og efter at have luftet Twice, kørte jeg ned til lejren, hvor jeg straks gik i gang med at tømme traileren. De andre deltagere dukkede op lidt senere, og efterhånden var der lidt styr på det, og klokken otte var teltene rejst, og jeg var i gang med vindskjulet.

Per tømmer, var kommet tidligere, og han havde rejst sit telt.

Morgenmad fik vi ikke, jeg drak en cola og spiste en tør humpel brød.

Klokken ti kom de første gæster og så på de mærkelige mennesker der levede som i gamle dage. Man kunne ikke undgå at føle sig lidt som dyrene i Zoo.

Resten af dagen fortsatte vi med at bygge lejren op og jeg kom også i gang ved snittebænken med at lave en kniv af træ. Efter aftensmaden kørte Kitte og jeg hjem til Skovvej, godt møre.

17. juli 2007. Fuld fart på.

Nu var det dagen, hvor der kom fuld fart på alle aktiviteter. Der skulle bygges ovne, så Lena kunne lave maden til os, de unge mennesker var fuld af gå på mod, de hentede ler i en grav, æltede det og byggede ovne, der skulle flækkes brænde, hvor de unge mennesker også arbejdede hårdt.

Kitte var blevet hjemme i dag, det var for meget for hendes ryg.

Der var nu rigtig mange besøgende og spørgelysten var stor. Hasse og jeg var gået i gang med at lave en drejebænk.

Det var en bænk Thomas var begyndt på for flere år siden, så nu var træet mørnet og gammelt og skulle forstærkes med jernbeslag.

Nu var jeg begyndt at føle mig mere hjemme og som en i flokken. Alle var stort set i sving hele tiden. Twice nød stor opmærksomhed fra alle børnene.

Det var også børnene, der stillede spørgsmål til det, vi lavede, de var de mest nysgerrige.

Da jeg kom hjem efter aftensmaden, måtte jeg hente pizza til Kitte, øl og rødvin skulle vi også bruge. Vi havde en meget morsom og hyggelig aften.

18. juli 2007. Megen ros til vores lejr

I dag kørte lejren på de høje nagler, de unge mennesker var nu gået i gang med at bygge en stor stegeovn, som jeg synes er meget flot.

Lena residerede med hård hånd i sit køkken, Karen så vi ikke meget til, for hun var forvist til handelskøkken.

Ulv for rundt i hele lejren og dirigerede med blød hånd.

Alle havde en opgave, selv de helt små børn arbejdede med, ja, det var næsten som i middelalderen.

Per drejede og fortalte om fortidens håndværkere til de mange fremmødte mennesker og det samme gjorde Hasse og jeg.

Tiden går hurtigt når man arbejder med gammelt værktøj, man skal tænke på en anden måde.

Efter aftensmaden kørte vi hjem.

I morgen holder vi fri fra lejren og kører en rundtur på Bornholm.

19. juli 2007. Bornholm rundt

Sommervarmen er stadig meget slem ved os, det er steghedt og der er en helvedes masse tordenfluer, der kribler rundt i ansigtet, og sådan har det været alle dagene.

I dag havde Kitte og jeg en fridag, vi skulle ud og gøre Bornholm.

Vi kørte først til Gudhjem og satte derefter kursen Allinge, Sandvig og Hammershus. På vejen var vi nede og se Helligdomsklipperne, vi var også inden om Tejn, vi ledte forgæves efter et ishuse, men fandt ikke nogen.

Til sidst havnede vi ved Hammershus, hvor der var et cafeteria af den bedre slags. De kunne servere stegt saltsild på bornholmsk, så der blev vi en times tid, det var en virkelig dejlig frokost i forhold til tre rundtenomer med spegepølse.

Twice fik en portion frikadeller, men kastede halvdelen op igen, der må have været noget i vejen med dem.

Så gik turen til Svaneke, min tørst var meget stor efter saltsildene, vel fremme fik vi en halv liter velskænket øl, en is til Kitte og en til Twice. Der kom en lille dreng med en stor portion frisk vand til Twice, hvilket hun var meget glad for, det er sådan nogle ting man husker.

Derefter gik turen gennem Nexø og videre til Snogebæk, hvor vi fik noget de kaldte kaffe.

20. juli 2007. Tilbage på arbejdet i middelalderen

I dag fortsatte arbejdet i middelalderen. Hasse og jeg fortsatte med drejebænken. Ulv og Thomas havde gang i en tjæremile og en trækulsmile, de skal passes døgnet rundt, så det er jobbigt.

Nogle af de unge piger var ved at bygge vores jernovn, hvor vi skal brænde rødjord og udvinde jernmalmen.

Om eftermiddagen var vi klar til at sætte trampesystemet på drejebænken, så vi holdt fri de sidste par timer.

Jeg gik en tur rundt i hele lejren og fotograferede, de forskellige aktiviteter.

Der skete et uheld under riddernes angreb på borgen. Der var en af soldaterne, der fik et temmelig kraftigt slag på halsen. Han måtte en tur på hospitalet, men der var heldigvis ikke sket noget. Det var også ved at gå galt for mig, jeg gled i noget glat halm og faldt ned over højre ben, der blev bukket op under mig, det knagede, men holdt.

Kitte bagte pandekager, som vi skulle have efter de gule ærter. Min helt ærlige og oprigtige mening er, at det er ramt forbi at spise gule ærter i sådan en sommervarme, men det er jo kogersken, der bestemmer.

Efter sådan en dag føler vi os temmelig brugt og lemlæstet.

21. juli 2007. Færdig med drejebænken

Kitte blev hjemme i dag, og jeg tog tidligt af sted, jeg skulle have flere fade med chili con carne med til lejren, det var et overskud vi havde fået.

Da jeg kom, fik vi boret de nødvendige huller (med boremaskine) til de dyvler, som skulle holde drejebænken sammen.

Thomas og Aninja rejste hjem i dag, Susanne kom med en opstadsvæv. Hun skulle stå i tørvejr, hvis det blev regn, så jeg måtte flytte med snitbænk og drejebænk over til tømmerpladsen, fint nok for mig, så havde vi aktiviteterne samlet.

Efter frokost fik vi drejebænken til at fungere og det var udelukkende på grund af nogle gode ideer, Hasse fik, hvor vi stillede drejebænken op på nogle stubbe, så den blev højere, samtidig med at vi lavede trampebrættet længere.

Klokken tre kørte jeg hjem og holdt fyraften.

22. juli 2007. Hjemme og fredag

I dag er centeret lukket for publikum, og vi har alle fri. Dette er virkelig tiltrængt, især for os gamle. Dette lejr-liv er selvfølgelig meget opfriskende og en dejlig måde at tilbringe ferien, men man skal ikke glemme, at det er meget anderledes end hverdagen.

Mange af os er trætte i ryggen, fordi vi sidder og balancerer på en pind, hver gang vi sætter os ned og skal arbejde eller hvile. De eneste, der har indrettet sig komfortabelt, er Per og Ulv. Per har en dejlig slagbænk der har to funktioner, den er dejlig at sidde på, og der er kolde øller i kassen. Ulv har sin tronstol med, godt nok må vi alle bruge den, men der er jo kun plads til en ad gangen.

Hjemme hos Pia og Niels fik vi en dejlig frokost.

I løbet af dagen og natten faldt der 43 mm. regn, og det blæste kraftigt op.

23. juli 2007. Tilbage i pløre, ælte og storm

Kitte blev hjemme, jeg tog tilbage til middelalderens pløre og ælte, samt hyldende storm. Det havde blæst 30 sek.m., hvilket er tæt på orkan. Ulv

havde natten igennem kæmpet med at holde teltene nede i nærheden af jorden. Hullerne, hvor soldaterovnene stod, var fyldt med vand, og der stod ankelhøjt vand i mellem teltene.

Lidt efter lidt blev det solskin og blæst, så det kunne tørre, og alle mand kom i gang med deres aktiviteter.

Jeg kæmpede fortsat med drejebænken.

Klokken 13.45 hentede jeg Svend ved færgen i Rønne. Der var også ankommet en far Brian med tre drenge.

Efter at Svend var indkvarteret og været en runde, gik han i gang. Han fortalte, at han havde set nogle tilsvarende drejebænke i England og han gav os mange fiduser. Blandt andet skulle benene være meget længere, og træksnoren skulle have en anden vinkel. Med alt dette gik resten af dagen.

24. juli 2007. Aktiviteterne kører på højtryk

I dag var der lovet godt vejr, Kitte tog med, og vi besluttede at blive der hele dagen.

Jeg fortsatte med forbedringer af drejebænken, og de andre med deres

små job, blandt andet var der nogle af de unge mennesker, der blev undervist i at fremstille buer.

Pinolerne i drejbænken, som er søm, skulle files runde, fordi hullerne blev ovale, men det var ikke hele løsningen. Formentlig skal der et tykkere stykke stål i, der skal slibes rundt i en 60 graders vinkel.

Vejret holdt, men sildene var udsolgt, der må ikke fiskes sild i Østersøen, så de kommer helt fra Hundested og det tager lang tid. Vi fik kylling og grøntsager til aften.

25. juli 2007. I gang med en ny snittebænk

Kitte blev hjemme. Jeg lavede en ny snittebænk sammen med Svend. Det var en større model end den, vi lavede

derhjemme. Den skal bruges til at fastgøre store emner, der skal udhules til dejtrug.

Der kom nogle hvasse byger ind i mellem, så jeg tog tidligt hjem.

26. juli 2007. Til dyrlæge med Twice og Hasses hund, til jazzkoncert i Nexø kirke

Formiddagen brugte jeg til at påbegynde et dejtrug i den nye snittebænk, Hasse og jeg fik tidlig frokost, fordi vi skulle til dyrlæge med vores hunde. De skulle have en pille mod bændelorm, så vi lovligt kan få dem med hjem til Sverige.

Brian og hans smededrenge byggede en

esse på et klodslag med et lag ler øverst, hvor selve essen blev formet, men der kom aldrig rigtig gang i den, da vores blæsebælg var i meget dårlig stand. Dog fik Brian smedet et par jernringe.

Efter frokost kørte Hasse og jeg hjem og hentede Pia og Kitte. Vi tog først en tur i Netto, hvor vi blandt andet skulle have øl og snaps, derefter til dyrlægen.

Pia er kunde hos dyrlægen, så vi fik rabat, to hunde på en regning, det kostede firehundrede kr. Hasse troede, det var for hver hund, og alt blodet løb fra hans hoved, men han blev frisk, da han hørte, at det var for to hunde.

Da vi havde afleveret Pia og Hasse, hentede vi Svend, som havde fået en halv fridag.

Vi kørte først til Gudhjem, hvor vi fik øl og is og danderede rundt på havnen en times tid.

Så gik turen til Svaneke, hvor vi spiste et let måltid på havnen, suppleret med en øl.

Til sidst gik turen til Nexø, hvor der var jazzkoncert i kirken.

Da vi kom til Nexø var skoleskibet Georg Stage ved at lægge til kaj, en flot og majestætisk skude fyldt med ungdom, der var mange piger som gaster.

Da vi kom til kirken var musikerne først ved at ankomme, det var et svensk band.

Kitte ville gerne hvile lidt, så Svend og jeg gik en tur på havnen og fik endnu en is.

Da vi kom tilbage, var gæsterne så småt begyndt at ankomme.

Vi fik en to timers uforglemmelig jazz-aften, alle de kendte numre fyrede de af sammen med en meget dygtig sangerinde. De hed Strutters, jeg er sikker på, at det var sangerinden, der havde lagt navn til bandet.

27. juli 2007. Sidste dag blev fejret med lammesteg

Den esse, som vi egentlig ville bygge, skulle være i et hul i jorden, men når der blev gravet, strømmede vandet op i hullet. Brian og jeg fik smedet lidt, eller rettere sagt, vi lod som om, så gæsterne kunne se, hvordan sådan en virkede.

Om eftermiddagen kom Pia, Niels og Kitte, dels for at sige farvel, men også for at deltage i aftenens festmiddag. Der blev serveret en bedre middag. Grillet lammekølle, med stegte kartofler og salat. Som dessert, chokoladebudding.

Vi havde rødvin, men jeg holdt lav profil, da vi skulle køre Svend til båden i Rønne. Vi havde en hyggelig aften, der kom to musikkanter med fløjte og fiol og gav et par numre. Klokken halv elleve kørte Kitte og jeg, Svend til færgen.

28. juli 2007. Lejren brydes

Det blev kun til lidt snitteri om formiddagen, der var stadig en del gæster. Jeg samlede så småt mit værktøj sammen. Vi ventede kun på, at klokken skulle blive fem, og gæsterne skulle forlade lejren.

Jeg kørte hjem efter frokost og fik eftermiddagskaffe sammen med Pia og Niels. Eftermiddagskaffen i lejren var

plastikkaffe, ikke lige min kop te.

Klokken fem kørte Kitte og jeg tilbage med traileren, først handlede vi ind. Da vi kom, var de godt i gang med at lægge lejren ned. Vi fik fat i vores ting og pakkede dem i bilen.

Teltene fik vi pakket sammen og læsset på traileren, derefter fik jeg de tre

bukke oven på og bundet fast.

Per hentede pizza. 2 ½ time inklusiv spisning tog det for os, det må siges at være hurtigt.

Ulv og Karen manglede stadig en hel del at pakke.

Vi var hjemme ved ottetiden, fik vin på terrassen samt vores sædvanlige aftensnak. Denne aften blev vi enige om, at Pia og Niels, samt deres hund Vile, skulle komme til efterårsaltinget i oktober.

Klokken halv elleve krøb jeg til køjs, vi skulle tidligt af sted næste morgen.

Per var en af dem, der skulle blive på Bornholm længst, han skulle føret hjem mandag aften. Så han slog sig ned hos Pia og Niels med sin campingvogn.

29. juli 2007. Endelig begyndte hjemrejsen

Vi var oppe klokken seks, Twice blev luftet, og vi pakkede det sidste. Niels lavede en kande kaffe, vi fik med.

6.45 kørte vi til færgen. De andre holdt i køen, da vi kom. Færgen var forsinket fra Tyskland, så vi kom sent om bord, faktisk som nogle af de sidste rullede vi om bord.

De andre, der også skulle hjem til Sverige, og som var i små biler, var kørt om bord og havde fundet plads til os. Vi var skrub sultne, vi havde ikke kunnet nå at få morgenmad.

Der havde været mange små og store skærmydsler i den periode, vi havde været sammen. Vejret og træthed sætter sine spor og man tåler ikke så meget. Et forkert ord og proppen sprin-

Fredag aften gød Lena olie på vandene og ønskede, at vi alle skulle glemme de små uenigheder, der havde været, og jeg syntes, at det var godt og pænt sagt.

På et tidspunkt var jeg ude på dækket for at få en mundfuld luft, det var ved at gå galt. Jeg stod i læ af en redningsbåd, og da jeg kiggede frem, stod der en meget syg dreng, som kastede op i det samme. Hans maveindhold fløj lige forbi næsen på mig.

Da vi kørte hjem, forsvandt Ulv og Karen meget hurtigt, men vi havde jo vores GPS, så vi fandt vejen.

Efter en times tid så vi de holdt og spiste en is, men vi fortsatte, det var ligesom om, de meget gerne ville være alene, og det er jo meget forståeligt efter så lang tid, hvor man har gået og trådt hinanden i hælekkerne.

Vi kørte hjem til Ulv og Karen for at stille traileren, men de var ikke kommet hjem.

Efterskrift

Fjorten dage, nogle af dem var dejlige, andre mindre dejlige, er gået.

Begyndelsen var ikke så heldig, og i og for sig kom afslutningen fra samme skuffe.

Vores problem var, at vi først havde fået plads på en af de meget sene færger, så vi først ankom til lejren klokken 23.30 og skulle møde tidligt om morgenen, uden at have fået morgenmad. Lejren skulle jo være etableret klokken 10.00, inden gæsterne begyndte at komme. Afslutningen gik lidt bedre, men vi skulle være i Rønne

havn søndag 7.35, igen en dag uden morgenmad, og det kan jo godt ødelægge rytmen, når nu man sætter pris på at få lidt i maven, inden arbejdet begynder.

Alle, som jeg har talt med, har udtrykt tilfredshed med samværet, men mindre tilfredshed med vejret.

Vejret var næsten som et udpluk af ørkenens syv plager. De første dage var ulidelig varme, luften fyldt med tordenfluer, der kriblede og krablede, så man måtte smide værktøjet hele tiden.

De sidste dage væltede regnen ned, stormen peb, og vi måtte tøjre teltene, for at de i det hele taget kunne blive på Bornholm.

Når nu vi har en musikanter i lejren, der oven i købet hedder Svante, må vi lige have denne her med: ”fluerne flyver i flok, for de er mange nok, vi har øller i vores maver og ha’r det godt”

I den sidste periode var folk trætte, og nogle var syge af at ligge i vand om natten, derfor blev der råbt lidt af hinanden, men gode venner kan man godt fortælle sandheden.

Lena og køkkenpigerne kæmpede en ulige kamp med soldaterovnene, der var ingen knapper til at skrue op eller ned for varmen, så der skulle hentes en Svante eller Boris, ja, sågar Annika klarede at hugge ved og holde ilden ved lige.

Far Brian og hans smededrenge, for rundt en stor del af tiden for at rydde op efter os andre, for at lejren kunne være præsentabel.

Til sidst fik de lov til det, de var kommet for, nemlig at smede, det blev til et par små jernringe og en pilespids, årsagen var at materialet ikke var i orden, blæsebælgen ville ikke puste.

Per tømmersmand, drejede så det var en lyst, og spånerne fæg om ørene på de interesserede tilskuere, der med undren hørte ”at han tog jernet af, når han var færdig med at bruge det”.

Svend gik stille rundt og fik lavet en masse træarbejde og havde gode ideer om drejebænke med hjem fra England.

Hasse var fyldt med gode ideer om, hvordan en drejebænk i middelalderen kunne dreje.

Ulv var både her og der, men mest der, hvor der foregik noget

Drengene fik også mulighed for at snuse til buemageriet, Ulv underviste, og de sugede til sig, snittede og skar, så det var en lyst.

De unge mennesker var meget aktive og med over det hele: soldaterovne, bageovn, jernovn, milevagt, bue, gjorde ild, og de havde det meget roligt (sjovt)

Efter festmiddagen med vin og efter adskillige Gammel Dansk (her er anakronismen ikke i orden, gammel dansk kom først på markedet i 1964) ville Ulv fægte mod Annika. Der blev ikke fundet nogen vinder, men Annika havde mest luft tilbage, da kampen var forbi.

Brændenælder brænder ikke igennem

Af Jette Overlund

Det oldnordiske ord netla, som betyder sy, spinde eller væve, er samtidig beslægtet med ordet nælde. Når vor alkymist fortæller op ad bakker og ud igennem porte om alskens planter og urter, fortæller han ligeså de mest spændende historier om vore forfædres hverdag fra oldtiden til i dag. Mine evner er ikke af samme fortræffelighed som Herr Guldbæks, derfor må jeg ty til lånte "vævninger" fra min formidlertid og oplysninger fra nettet. Se links nederst.

I bronzealderen lavede man tøj af uld og skind. Man lavede nok også stof af brændenælder. Brændenælder giver et blødt stof, der minder om bomuld. Man farvede ikke stoffet.

Jernaldertøj blev fremstillet af uld, som man vævede til stof, og af skind fra får, geder, køer og nogen gange også fra hunde og hjorte. I løbet af jernalderen begyndte man også at væve stof af fibre fra hørplanten. Hør er ikke så tungt som uld, og det kradser ikke, men det er til gengæld heller ikke så varmt. Man kunne farve uldtøjet i blå, røde, gule, grønne og brune farver med forskellige planter.

I middelalderen har disse teknikker været kendt, og alt efter hvad man har haft brugsret til, har man sandsynligvis kunnet fremstille taver, tråd og vævet stof til gård og hus, til folk

En vigtig plante for tekstilfremstilling i gamle dage var brændenælden, hvor vi i vore dage skal købe nældestof fra Asien, Kina eller Nepal (hos www.historicum.dk), gik man i gamle dage ud på overdrevet og høstede de kraftige brændenælder, som stod her.

Der var en del overtro forbundet med stor brændenælde, den måtte jo være en kraftig plante fyldt med evner og styrke, da man blot skulle røre den ganske let, før den brændte igennem din hud.

Derfor piskede gigtsyge sig med brændenælde; for med ondt skal ondt fordrives!

Da nogle af vore aktører i den sidste tid har tilladt sig at iklæde sig nældestoffer af forskellig kvalitet og fyrige farver, kunne det måske være spændende for vore læsere at læse lidt mere om dette emne.

Nælde-Silke

Nælden er Danmarks eneste vildtvoksende tekstilplante. Lige under stængelens barklag ligger en krans af silkeagtige, bløde fibre eller taver. Siden oldtiden har man udvundet og bearbejdet taverne, som er velegnede til blandt andet fremstilling af vævede stoffer.

Arkæologerne har fundet rester af oldtidsmenneskers klæde­dragter i mange gravhøje og moser. Dragterne blev ofte fremstillet af fåreuld, men også plantefibre fra hør og nælde blev brugt som tekstilmateriale.

Plantefibre nedbrydes lettere end uld, derfor er der kun få fund af plante­tekstiler fra oldtiden. Skandinaviens ældste nældefund stammer fra en fynsk brandgrav fra midten af yngre bronze­alder. Her blev fundet rester af vævet nældestof, som var svøbt om de brændte menneskeknogler. I ældre jernalder dukkede hør op som tekstil­materiale i Danmark. Hørtaver er lettere at forarbejde end nældetaver, og sandsynligvis blev hørstoffer almin­delige i løbet af yngre jernalder. Alligevel bekræfter fund af nælde­tekstil fra denne periode, at man ulejligede sig med at bearbejde næl­derne.

Nædegarn har en finere og mere silkeagtig karakter end hörgarn, så måske blev nælden brugt som supple­ment til hørren.

Historisk Arkæologisk Forsøgscen­ter i Lejre har i mange år eksperimen­teret med rekonstruktion af forhistoriske dragter.

Arkæologerne har blandt andet lavet forsøg med dyrkning og forarbejdning af nælder. Det er en lang og besværlig proces at frigøre de brugbare fibre fra stænglerne: når næl­derne høstes, udvælges de fineste og længste stængler. Efter en uges tørretid skrælles bladene af og stænglerne bundtes i neg. Negene lægges i blød i vand, hvor en særlig opløsningsproces nedbryder vævet omkring fibrene. Herefter tørres

stænglerne igen. Så bearbejdes næl­derne med en trækølle og vedstum­perne pilles fra. Fiberbundterne kan nu kæmmes, sorteres i forskellige kvali­iteter og spindes.

Nælderne i Forsøgscen­terets eksperi­menter gav et udbytte på 4-5% fibre af den totale tørvægt. Det er et meget lille udbytte i forhold til arbejdsindsatsen. Men nældefibrene var af høj kvalitet. De blev vævet til netteldug, der er et meget fint og tyndt lærredsvævet stof.

Her på centeret har Lisbeth Ilsøe for nogle år siden forsøgt sig med fremstilling af taver fra brændenælde. Det er hendes væveprøver, der hænger og dingler i Gildeshuset. Man benytter den samme fremgangsmåde som ved fremstilling af hør.

Bundterne af tørrede brændenælder rødnes, de gøres fugtige og tørres derefter inden døre. Rødning er en vanskelig proces - for lidt eller for meget fordærver alt. Ved rødningen skal limen imellem stænglerne opløses og fibrene frigøres. Det kan ske ved vand- eller landrødning (dugrødning). Vandrødning kunne forurene åen. På Bornholm har man kun anvendt landrødning. Strå/bundter lægges ud i lange rækker i græsset i høstmåned, da der ofte er meget dug på denne tid. Bundterne bliver fugtige om natten, og de tørrer om dagen. Efter en uge vendes stråene. Når taverne stikker frem afbrydes rødningen. Bundterne samles og sættes til tørre i solen en dag under tagfæstet. Man kan også tørre dem ved ildstedet, men pas på at de ikke går op i flammer!

Derefter bruger man en kølle til at

bryde (slå) taverne frem. Derefter skal totten befries for skærver, og man slår den imod en skættefod. Til sidst hegler man totten igennem og får den fineste lok, de tyndeste taver, der kan flettes til en lok. De lidt grovere kan man også bruge til grove vævninger: sække og dækkener.

Så nu kan de tre kjællinger netla videre.

Links

www.textilarkeolog.dk/nyheder.htm
her kan du læse artikler af Kathrine Vestergård Pedersen (kendt fra foredrag i år på centeret).

www.gejrfuglen.dk/Gejrfuglen1999-1.pdf

om nælden igennem tiderne.

www.danskhistorie.dk
oversigt over dragthistorie for dummes

Funnikke

Kontor- & Datahuset på Bornholm

Snellemark 45 - 3700 Rønne

Telefon 56 95 12 69 - Telefax 56 95 69 50

Lennart Ipsen

TRANSPORT · VOGNMANDSFORRETNING

Stavsdalvej 44 · DK-3760 Gudhjem · Tel. 56 49 81 01 · Fax 56 49 83 71

Nyt fra lavene

Af redaktionen

Vinterkurser 2007-2008

Centret tilbyder igen Weekendkursus for vennekredsen og andre interesse-rede. Er du ikke medlem, kan et weekend kursus købes for 450 kr.

Vi yder hjælp til mønsterstilretning til egen mål, klipping og symetoder. Vi underviser i fremstilling af middel-alderstøvler, snøresko, bæltter, punge og tasker i læder. Har du lyst til at støbe eller smede et spænde til din dragt, er det altid om lørdagen.

Centret har forskellige materialer, du kan købe: Hør i flere farver, mønster-papir, læder i forskellige tykkelser, sølv og bronze til smykker.

Kursusene afholdes første weekend i hver måned fra kl. 10 til 16. Husk madpakke .

Vi starter 3/4 November. Derefter den 1/2 December, 5/6 Januar, 2/3 Februar, 1/2 Marts, 5/6 April og vi slutter den 3/4 Maj.

I år kom mange efter maj og skulle have hjælp til dragtsyning. Vi har ikke kursus og vejledning efter 1 maj.

Skrædderlavet

Skrædderlavet vil lave et kursus i nålebinding i løbet af vinteren.

Du skal tilmelde dig senest en uge før kurset afholdes til underviserne, som er :

Anne Christensen: 56 96 68 48 eller mail@annec.dk

Helle Pfeiffer: 56 96 60 90 eller helle.pfeiffer@pc.dk

Skrædderlavet holder efterårsmøde søndag den 4. november kl. 14-16 På mødet planlægges nye kurser til vinter og eventuelt ekskursioner til museer og markeder. Der er forslag om nålebinding kursus så vi kan fremstille strømper og håndledsvarmer.

Håber I møder op med nye ideer til vintrenes aktiviteter.

"Forkvinden for skrædderlavet" Helle Pfeiffer

Skrædderlavets torsdagsmøder

Starter den 1 november fra kl. 10 til 15 og forsætter vinteren igennem om torsdagen. Her mødes de sommeransatte på Centret og Vennekredsen, som har lyst til at være med sammen og hyggesnakke.

Vi hjælper også Centeret med at reparere dragter, sko og rekvisitter. Alle er velkommen, vi skiftes til at bage kage til kaffen.

På gensyn Anne og Helle.

Hildegard-lavet

Vi starter vintersæsonen torsdag den 27 september kl. 19 på centret med at planlægge, hvad vi skal lave i vintersæsonen. Medbring et stort udvalg af kreative, udfordrende og spændende ideer.

Vi ses, Bjørn

Billeder fra Markedet

Foto Bjørn og Ole

Nordea

